

Dr hab. Zbigniew Sałaj prof. ASP
Dziedzina - sztuki plastyczne
Dyscyplina - sztuki piękne
ASP w Krakowie
Wydział Malarstwa

Kraków, 11 września 2019r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Zleceniodawca recenzji

Wydział Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, list polecony z dnia 29.07.2019 roku informujący o powołaniu mojej osoby w celu opracowania recenzji pracy doktorskiej mgr Michała Bratko.

Do zlecenia dołączono kompletną dokumentację pracy doktorskiej.

Dotychczasowy przebieg edukacji

Mgr Michał Bratko w latach 2001-2002 studiował na Wydziale Sztuki UMCS w Lublinie, w Instytucie Sztuk Pięknych. Od 2002 roku studiował na Wydziale Malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie uzyskując dyplom magisterski. Od 2009 roku jest absolwentem Poligraficznej Multimedialnej Szkoły Publishing School. W 2017 roku ukończył studia doktoranckie na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Doświadczenie zawodowe

Od 2011 roku prowadzi własną działalność wydawniczą w Wydawnictwie Museolab, gdzie zrealizował kilkadziesiąt projektów graficznych obejmujących m.in. katalogi wystaw, artbooki, plakaty dla krajowych instytucji kreujących wydarzenia artystyczne. Od 2012 roku pracuje w Wydawnictwie Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie na stanowisku specjalisty, jednocześnie sprawuje funkcję sekretarza redakcji oraz redaktora graficznego. Autor re-designu Zeszytów Naukowo-Artystycznych Wydziału Malarstwa. Jest członkiem zespołu redakcyjnego kwartalnika „Wiadomości ASP”.

Ocena pracy doktorskiej

Udokumentowana praca doktorska zatytułowana „Zawieszony obraz, odwrócona litera” składa się z trzech części. Pierwsza złożona z dziesięciu krótkich podrozdziałów, poprzedzona została streszczeniem w języku polskim i angielskim oraz wstępem a zakończona konkluzją. Napisana w charakterze analitycznego autokomentarza zawiera opisy najważniejszych strategii ideowych oraz historie autorskich inspiracji przedstawionych w świetle kontekstów społeczno-polityczno-kulturowych. W części drugiej autor zamieścił dokumentację fotograficzną przedmiotowego dzieła wraz z opisem pracy praktycznej. Ostatnia zawiera informacje autobiograficzne oraz notę dorobku artystyczno-zawodowego. Tytuł pracy doktorskiej określa wzajemne zależności obrazu i tekstu. Michał Bratko na nowo stawia pytania – czym dzisiaj jest obraz, któremu nieodłącznie towarzyszy tekst oraz jak funkcjonuje znak typograficzny-litera w kontekście współczesnej komunikacji? W pierwszym

podrozdziale opis najistotniejszych autorskich inspiracji prowadzi czytelnika przez fikcyjne narracje instalacji Lindsay Seers prezentowanej w 2015 r. w Cricotece na wystawie zatytułowanej „Czytać jak książkę”. Analogicznie podobny sens w obszarze literatury autor znajduje w eksperymentach z kombinatoryki i teorii gier prowadzonych przez Italo Calvino. Przywołuje utopijną koncepcję kroju pisma „Komunikat” Władysława Strzemińskiego oraz nie spełnioną „nadzieję” międzynarodowego języka esperanto Ludwika Zamenhafa. Z interesujących go dokonań w sztuce współczesnej wymienia realizację zatytułowaną „Alfabet” z 2005 roku Pauliny Ołowskiej, „Pojęciokształty” Stanisława Drózdza, typograficzne plakaty ex post Mikołaja Smoczyńskiego, typograficzne eksperymenty Ludovica Ballanda, prace Honzy Zamojskiego, wypowiedzi Agnieszki Polskiej. W podrozdziałach „Zawieszony obraz” i „Działania na obrazach” Michał Bratko przedstawia szeroko pojęty aspekt stanów zawieszenia od informacji do obrazu. Refleksyjna autoanaliza użytych w pracy znaczeń, wyjaśnia wielowątkową istotę zawieszoności obrazu i stanowi bezpośrednie odniesienie do zestawu prac kolażowych. Kluczem w wyborze materiałów fotograficznych były tzw. „fake news”, które poddane prostym zabiegom malarskim (izolacja farbą) lub montażowym zyskały nowy wizerunek. Przestrzeń naszej społecznej rzeczywistości przesycona jest przekłamaniami, tymczasem artysta mnoży jej kolejne odsłony. Wieloznaczna gra wizualna balansująca na granicy mętnego obszaru polityki dla widza nie jest jednoznaczna i może wymknąć się z zakładanej strategii artystycznej, nawet wtedy gdy jej celem jest demaskowanie fałszu. Negocjowanie prawdy w pozbawionej zasad, zafałszowanej fake newsami relatywistycznej współczesności nieodwracalnie deformuje własne, kulturowe kalki. Prosty i skuteczny zabieg strategii marketingowej - deformacja po to, by skuteczniej wystawić własny produkt szybko przynosi efekt. Od starożytności malarstwo iluzyjne wiązało się z rywalizacją (Zeuksis i Parrasjos) zachwycając odbiorcę mimetyczną doskonałością, a od dziewięćdziesięciu lat mamy pełną, kulturową świadomość znaczenia przysłowiowej, namalowanej na płaszczyźnie obrazu fajki, która nie jest fajką, nigdy nią nie była i nie będzie, a jednak również współcześnie dwuwymiarowa iluzja wypowiedzi ciągle posiada wizualną siłę i nadal zdolna jest prowokować. Dwa kolejne podrozdziały „Odwrócona litera” i „Działania na literach i znakach” autor umieszcza w kontekście przestrzennych działań wizualnych będących w opozycji do cyklu kolaży. Prace przestrzenne budowane z liter, cyfr, znaków interpunkcyjnych mają tę przewagę w stosunku do obrazu czy kolażu, że założona, celowa zmiana miejsca położenia elementu kompozycji, litery, jej kształtu zmienia sens całości komunikatu a tym samym zakłóca linearność czytania. Dodatkowo mobilność widza polegająca na zmianie miejsca obserwacji przyczynia się do przeformowania przestrzennej wizualności postrzegania dzieła. Użyte elementy oscylują w obszarze konwersji funkcji przedmiotu wyjściowego. Opisane w pracy strategie tricsterskie pozwalają na jeszcze większą, wręcz niezauważalną, kuglarско- cyrkową mobilność nie tylko w obszarze materii ale i w przeformowywaniu idei, jej znaczenia.

W skład wizualnej pracy doktorskiej wchodzi: instalacja zatytułowana „Półki”, składająca się z dwudziestu trzech malarskich kolaży, dwa obrazy akrylowe na płótnie, sześć obiektów przestrzennych, trzy prace szablonowe, wydrukowana cyfrowo broszura oraz druk offsetowy. Wszystkie prace powstały w dwuletnim przedziale czasowym od 2018 do 2019 roku. W kompozycji ściennej składającej się z serii ustawionych na półkach niewielkich rozmiarów kolaży zaintrygował mnie ich wizualny przekaz. Konfabulowane, pojedyncze prace w układzie zbiorowym nabierają nowego znaczenia, zepchnięte do roli obrazów półkowych tracą jednostkową czytelność zyskując oddziaływanie grupowe. Obraz zazwyczaj wieszany na ścianie, a tak zwanymi „półkownikami” przyjęło się nazywać zaaresztowane, indeksowe dzieła filmowe nie dopuszczone do dystrybucji w okresie PRL-u. Autor jedną z prac swojego zestawu sam ocenzurował i wycofał z pokazu. Nieczytelne informacje o rozmiarach poszczególnych prac, być może w kontekście konfabulowanej fikcji zostały celowo zmanipulowane. Z całego prezentowanego przez autora zestawu przewodowego czarne prace ściśle odpowiadają tytułowemu przesłaniu wzajemnych zależności pomiędzy obrazem i tekstem. Obiekty, które bezpośrednio nawiązują do układów typograficznych, form liter, niosą w sobie treści i prowadzą do czystych dywagacji w relacjach przestrzennych. Nie ma w nich rozgraniczenia na obraz i dodany komentarz tekstowy. Nie żonglują nachalną, zaangażowaną politycznie łopatologią. Inteligentnie przemyślane, użyte w kompozycji elementy, wykazują homogeniczną strukturę i konsekwentnie budują przekaz

wizualny. Prace „CO TO?”, „Daj (Jad)”, „Wisielec”, „G8”, „Kot”, „Laska idioty”, „Siać”, „Myślnik”, „Nike”, „Maska”, „Kropki”, „”, „Asterysk”, a nawet rysunkowe „Koło fortuny”- wszystkie operują podobnym skrótem myślowym o dużo większej sile wyrazu aniżeli kolorowe realizacje malarskie. Fizyczny ciężar czarnych obiektów staje się czymś w rodzaju skompresowanego nadmiaru informacji, chłonnej kosmicznej czarnej materii.

Michał Bratko precyzyjnie określa interesujące go, osobiste pole w sztuce, wskazuje obszar swojego działania oraz jego znaczenie. Posługując się szeroką gamą mediów, potrafi je odpowiednio wykorzystać i zastosować w stosunku do budowanego komunikatu. Ujawnia własne zaangażowanie, intencje budowania obrazów, obiektów, ich specyfikę i charakter. Wskazuje podstawowe składniki percepcji, konstruując krytyczną świadomość, nie tylko wizualną jako artysty, ale przede wszystkim jako uczestnika życia publicznego, korzystającego z szerokiego pasma mediów. Poddaje analizie ewolucję komunikacji internetowej demaskując jej systemowy charakter, stwarzający łatwą możliwość manipulowania jednostką. Tekst pracy napisany czytelnym językiem daje zwięzłą wykładnię najważniejszych wątków podejmowanych we własnej twórczości i stanowi zasadne, wręcz konieczne wprowadzenie do analizy zaprezentowanych dzieł - osiągnięcia artystycznego.

Chronologia wskazanych prac, jakoś ich efektów wykazują, że twórczość Michała Bratko jest progresywna i niepodatna na zbyt łatwe kompromisy. Podejmowane konsekwentne decyzje wizualne nawet w minimalistycznym wydaniu ujawniają złożoną historię i dają widzowi satysfakcję ideowo-estetycznego przeżycia.

Przedstawiona dokumentacja dorobku artystycznego oraz organizacyjnego ujawnia autentyczne zaangażowanie autora w kilka przenikających się sfer działalności.

Za zaangażowanie i wkład w dziedzinie kultury, w 2019 roku otrzymał brązowy krzyż zasługi.

Konkluzja

Po wnikliwym zapoznaniu się z dostarczoną mi dokumentacją przewodową z przekonaniem stwierdzam, że mgr Michał Bratko zaprezentował oryginalną oraz wartościową pracę doktorską. Udokumentowane doświadczenie artystyczne, jakoś i pozycja zajmowana w uprawianej dyscyplinie sztuki, ważny dorobek organizatorski stanowią istotny wkład w rozwój reprezentowanej przez niego dyscypliny artystycznej i spełniają wymogi stawiane kandydatom do stopnia doktora sztuki.

Z przekonaniem o wysokiej jakości pracy wnioskuję do Szanownej Rady Wydziału o nadanie Panu mgr Michałowi Bratko stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne.

Zbigniew Sałaj

